

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

**СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.1 МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ,
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ**

1470.	Асылбекова А.А.	Правовое регулирование искусственного интеллекта: зарубежный опыт и перспективы для Казахстана	6308
1471.	Аширбекова А.Б.	Қазақстан Республикасында Ұлттық алдын алу тетігі жүйесі	6314
1472.	Амирова Б.К.	Қазақстандағы жинақтаушы зейнетақы заңнамасының тарихи эволюциясы	6316
1473.	Бейбітұова І.Б.	Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілігі	6319
1474.	Байтерекова К.Б., Ескендерова Г.Т.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы	6323
1475.	Егежанова Д.Р.	О влиянии нормативной практики Верховного суда Республики Казахстан на административное судопроизводство	6326
1476.	Есентемирова А.М.	Некоторые вопросы становления законодательства о высшем и послевузовском образовании в Республике Казахстан	6330
1477.	Еркін Ә.	Коррупция и правовые методы борьбы с ней	6340
1478.	Жармаханбетова Б.А.	Права коренных народов и недропользование: проблемы соблюдения и защиты прав при добыче природных ресурсов на их территориях	6345
1479.	Жолдасбек М.Б.	Қазақстан Республикасындағы Конституциялық реформа: өзгерістерді талдау және олардың құқықтық жүйеге әсері	6348
1480.	Жеңіс Е.Е.	Салық заңнамасын жетілдіру мәселелері	6353
1481.	Жанаев Е.А.	Роль морали в правовых решениях и законодательных актах	6357
1482.	Кажтай А.Н.	Қауіпті құқықбұзушылықтардың қоғамға әсері	6360
1483.	Карсибек С.А.	ҚР Алқабилер сотының құқықтық жағдайы және шетел мемлекеттерімен салыстырмалық ерекшеліктері	6364
1484.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6367
1485.	Кошкенбек Б.Б.	Шетелде оқыту бағдарламаларын құқықтық реттелуі	6371
1486.	Қалыбаева А.Ә.	Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері	6377
1487.	Қалқазбек Н.Е.	Қазіргі заманғы құқық саласының өзекті мәселелері мен даму перспективалары	6380
1488.	Маликов Ж.Н.	Қазақстан Республикасының Конституциялық сот институтының қалыптасуы және қызметі	6383

1489.	Маратов А.Б.	Роль юристов защиты прав юридических лиц	6385
1490.	Отыншиева Г.	Құқықтық сана және мәдениеттің арақатынасы	6387
1491.	Роман К.Д.	Законодательные основы обеспечения информационной безопасности детей в Казахстане: вызовы цифровой эпохи	6390
1492.	Сұңғатов С.С.	Цифрландырудың азаматтардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыруға тигізетін ықпалы	6392
1493.	Салиханов А.Б.	Социальные барьеры реинтеграции бывших заключённых в Казахстане: причины стигматизации и пути преодоления	6396
1494.	Турегелдиев Б.У.	Жоғарғы соттың нормативтік қаулыларының құқықтық алаңдағы ықпалы	6402
1495.	Тәуірғалиева А.Б.	Киберқауіпсіздік: қылмыстардың алдын алу және заңнамалық шаралар	6405
1496.	Табанова Ж.А.	Защита прав женщин: международный аспект	6409
1497.	Тәжі Ә.Т.	Цифровизация прав граждан РК	6413
1498.	Тигай Б.А.	Проблемы налогового правоприменения в РК	6415
1499.	Шоманова К., Ясинова Д.	Адам құқықтарының қорғалуы және заңнамалық реттелуі	6423
1500.	Ібіжан Г.Ә.	Проблемы организации правовой помощи детям с ограниченными возможностями здоровья	6427
1501.	Yagmussova A.F.	The concept and types of social guarantees and the grounds for their provision under labor legislation	6431

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.2 АЗАМАТТЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1502.	Алмагамбетов М.	Кәсіпкерлердің құқықтары мен оның қорғалуы	6436
1503.	Булатова Л.Б.	Жасанды интеллектпен жасалған туындылардың құқықтық мәртебесі	6440
1504.	Ибрашев А.М.	Искусственный интеллект в трудовом праве: перспективы, риски и возможности	6443
1505.	Искаков Р.А.	Правовая природа договора о государственных закупках товаров в Республике Казахстан	6446
1506.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6452
1507.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен	6456

		өзекті мәселелер	
1508.	Нургалиева М.Е.	Трудовые права женщин и равенство на рабочем месте. Дискриминация как барьер для экономического прогресса	6459
1509.	Рустами-Кадырбекова Ж.	Ретроспективный анализ правового регулирования в области социального обеспечения	6464
1510.	Сураганова Д.Д.	Правовое регулирование игорного бизнеса в Республике Казахстан	6468
1511.	Третьяк М.В.	Тенденция к сокращению рабочего времени в развитых странах: баланс между производительностью и качеством жизни	6471
1512.	Третьякова Ж.В.	К вопросу имущественных правоотношений родителей и детей по законодательству Республики Беларусь	6475
1513.	Тыныбек кызы А.	Гибкие формы занятости в Казахстане и Кыргызстане: правовое регулирование дистанционной работы и самозанятости	6478
1514.	Тюлегенова А.А.	Правовые аспекты использования земли	6481

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.3 ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУДЫҢ МЕХАНИЗМІ РЕТІНДЕ

1515.	Азенова С.Р.	Сот сараптамасын тағайындау мен жүргізу: қылмыстық процестегі маңызы және жетілдіру жолдары	6485
1516.	Абдықадыр А.Б.	Қылмыстық әділет жүйесіндегі цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект	6488
1517.	Байносерова А.Г.	Қолжазба сараптамасы дәлелдеу құралы ретінде: жаңа әдістер мен шешілмеген мәселелер	6495
1518.	Бахыт І.Б.	Уголовное судопроизводство как механизм защиты интересов личности, общества и государства	6500
1519.	Жакишева Д.К.	Арнайы білім және оларды қылмыстарды тергеу кезінде қолдану нысандары	6504
1520.	Жұмадулла Қ.Ф.	Жасанды интеллект пен криминалистика: қылмысты ашудағы жаңа дәуір	6508
1521.	Маратова А.М.	Понятие судебно-биологической экспертизы и ее значение для установления обстоятельств уголовного дела	6510
1522.	Шариф М.Қ.	Психологиялық портретті құру: сот сараптамасында қолдану тәжірибесі	6514
1523.	Жунусов Д.С.	Совершенствование качества судебных экспертиз: организационно-правовой подход	6517
1524.	Khamidullina R.	Jury Trials in the Criminal Justice System: A Comparative Analysis of the U.S. And	6520

		Kazakhstan Models	
1525.	Киікбай Б.С.	Онлайн алаяқтық қылмыстық құқық бұзушылықтарын тергеп-тексерудің өзекті мәселелері	6523
1526.	Салимжуаров Г.Ф.	Перспективы использования искусственного интеллекта в производстве судебных экспертиз	6528
1527.	Серіктай Н.Ө.	Тергеушінің жеке басының кәсіби-психологиялық сипаттамасы	6531

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.4 ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМА: ЗАМАНАУИ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

1528.	Адильхан Х.Б.	Қылмыс пен жазаның психологиялық қырлары: кінә және жауапкершілік сезімі	6536
1529.	Арзанбекова К.Қ.	Геноцид және оның халықаралық құқықтағы орны	6538
1530.	Ахметжанова А.А.	Правовое обеспечение информационной безопасности Республики Казахстан: вызовы и перспективы	6540
1531.	Айзак А.Ж.	Әлеуметтік факторлар мен экономикалық қысымның қылмысқа ықпалы	6544
1532.	Әжібекова А.Е.	ҚР жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы шаралар мен шетелдік тәжірибе	6546
1533.	Болатбекова А.А.	Қылмыс пен жазаның қоғамдағы әлеуметтік-мәдени ықпалы	6552
1534.	Бөлебай А.Б.	Қазақстан Республикасында кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу мәселелері	6555
1535.	Дүйсен Қ.А.	Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау механизмдері	6563
1536.	Карсибек С.А.	Жыныстық қолсұғылмаулыққа қарсы жасалған қылмыстардың латенттілігі: себептері және шешу жолдары	6566
1537.	Кенеспек Д.М.	Қазақстан Республикасындағы қылмыстардың қайталану себептері мен алдын алу жолдары	6569
1538.	Кийкбай Н.К.	Жалған ақпарат тарату және оның қылмыстық-құқықтық салдарлары: ақпараттық кеңістікте қауіпсіздік пен жауапкершілік мәселелері	6572
1539.	Кожанова Д.Р.	Реформа уголовного законодательства Республики Казахстан: анализ реализации положений концепции УК 2014 года через призму десятилетнего опыта	6575
1540.	Көбейсін Ө.Т.	Кінә мен оның қос нысаны: қазіргі қылмыстық құқықтағы ерекшеліктер мен проблемалар	6578
1541.	Койчубекова А.А.	Уголовная ответственность за	6580

		насильственные действия сексуального характера	
1542.	Қабдылова А.Қ.	Кибербуллингтың алдын алудың құқықтық мәселелері	6585
1543.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6590
1544.	Орынбай Ш.А.	Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі	6593
1545.	Сайлаубек М.Ж.	Қылмыстық құқықтағы өзін-өзі қорғау шегінің әлеуметтік және құқықтық аспектілері	6597
1546.	Төрехан А.Ә.	Тұрмыстық зорлық-зомбылық; қылмыстық жауаптылық және әділ жаза тағайындау мәселелері	6600
1547.	Тюлегенова А.А., Куатова Р.Е.	Совершествование превентивных мер в рамках реализации антикоррупционной политики в РК	6607

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.5 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ: ЖАҢА ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР ТЕГЕУРІНДЕРІ

1548.	Алиев Е.	Правовое регулирование международных железнодорожных перевозок в Республике Казахстан	6611
1549.	Аршабаева Р.С.	Заманауи құлдықпен күрестегі халықаралық құқықтың тиімділігі мен мәселелері	6616
1550.	Данияр Ә.А.	Роль международных организаций в урегулировании вооруженных конфликтов	6620
1551.	Кабдрахманов А.Е.	Анализ правового регулирования защиты прав трудовых мигрантов: опыт Казахстана и России в контексте международных стандартов	6626
1552.	Qodirova T.R.	The role of the United Nations High Commissioner for refugees in protecting refugee rights	6631
1553.	Медетова М.Б.	Азаматтық авиациядағы алғашқы халықаралық қауіпсіздік стандарттары: пайда болу және тарихи негіздері	6634
1554.	Мыктыбаева Д.А.	Регулирование вопросов трудовой деятельности трудящихся-мигрантов в международных соглашениях Республики Казахстан	6640
1555.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6645
1556.	Рублевский А.А.	Этическая дилемма статуса эмбриона	6648
1557.	Тулеген А.С.	Правовые проблемы назначения и исполнения наказания в деятельности международных уголовных трибуналах ad hoc	6652

**10.6 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОММЕРЦИЯЛЫҚ АРБИТРАЖ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ**

1558.	Акынов Д.М.	Правовые механизмы обеспечения исполнения обязательств государствами-членами ЕАЭС	6657
1559.	Ануарбек А.	Применение блокчейн-технологий в международном коммерческом арбитраже: правовые вызовы и перспективы	6661
1560.	Жаксылыков К.К.	Особенности правового регулирования отношений, возникающих из международного договора купли-продажи товаров	6665
1561.	Каримова Ф.Х.	Защита персональных данных в международном частном праве	6669
1562.	Мирзоева М.М.	К вопросу о сущности деловой репутации	6675
1563.	Раджабов М.Д.	Трудовые права иностранных граждан в международном частном праве	6679

10.7 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БҰҰ-НЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

1564.	Ануарбек А.	Международное экологическое правосудие: теоретические основы и практические аспекты	6683
1565.	Burieva M.S.	The role of international organizations in regulating the use of water resources of transboundary rivers and lakes	6687
1566.	Nasreddinzoda N.	The role of regional organizations in achieving the SDGs: international legal aspects	6691
1567.	Шалгымбаева А.Н.	Комиссия международного права ООН: регулирование экологических аспектов вооруженных конфликтов	6693

СЕКЦИЯ 11**АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО****ПОДСЕКЦИЯ 11.1 СТРОИТЕЛЬСТВО**

1568.	Аманжолова Ш.Ф.	Қарқынды құрылыс жағдайындағы Астана қаласының жер асты сулары деңгейінің өзгерісін болжау	6698
1569.	Батирбекова А.Т.	Численное моделирование работы стены в грунте с распорной системой в условиях плотной застройки	6702
1570.	Бекетов Д.Н.	Энергоэффективность в строительстве: симуляция влияния ориентации зданий на потреблении энергии в Астане	6707

арасында ағарту жұмыстарын жүргізу. Пациенттерге медициналық көмек алу кезінде өз құқықтарын білуге үйрету. «Пациенттің құқықтары туралы заңды» насихаттау. Қауіпті белгілерді тану және аурудың алдын алу бойынша халықты ақпараттандыру. Осы тұрғыда Қазақстан Республикасының әрбір субъектінде қызметі республикалық бюджеттен қаржыландырылатын осы салада арнайы білімі бар сарапшылардың арнайы тәуелсіз бөлімшелерін құру дұрыс деп санаймын!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылғы 30 тамыздағы <https://adilet.zan.kz>

2. Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы 2020 жылғы 7 шілдедегі 360-VI ҚРЗ Кодексі <https://adilet.zan.kz>

3. Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі 2014 ж 3 шілде 226-V ҚРЗ <https://adilet.zan.kz>

4. Большой юридический словарь <https://juridical.slovaronline.com>

5. World Health Organisation (WHO) Patient safety and legal issues in healthcare. Geneva. WHO Press 2020

ӘОЖ 342

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК САҚТАНДЫРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Байтерекова Камшат Берниязовна, Ескендерова Газиза Телхожаевна

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Заң факультеті,

8D04201 - Құқықтану білім беру бағдарламасының 1-курс докторанты

Аймақтық инновациялық университеті, құқық магистрі

Ғылыми жетекші –з.ғ.к., ассоциированный профессор (доцент)

Сактаганова Индира Советовна

Қазақстан Республикасында әлеуметтік сақтандыру жүйесі азаматтардың әлеуметтік әл-ауқатын қамтамасыз етудің маңызды құралы ретінде қарастырылады. Бұл жүйе еңбекке қабілетті жастағы халықтың әлеуметтік тәуекелдерден қорғалуын қамтамасыз етеді, сондай-ақ жұмыссыздық, уақытша еңбекке жарамсыздық, жүктілік пен босану, асыраушысынан айырылу жағдайларында мемлекеттік қолдауға негіз болады.

Әлеуметтік сақтандыру – бұл азаматтарды өмірдегі әртүрлі әлеуметтік тәуекелдерден (жұмыссыздық, еңбекке жарамсыздық, асыраушысынан айырылу, т.б.) қорғауға арналған жүйе. Оның құқықтық негізі мемлекет пен азаматтар арасындағы құқықтық қатынастарды реттейді және әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етуге бағытталған.

Қазақстанда әлеуметтік сақтандыру – құқықтық міндеттемеге негізделген жүйе, яғни мемлекет, жұмыс беруші және кей жағдайларда жұмыскер белгілі бір жарналар төлеп, соның нәтижесінде азамат әлеуметтік төлемдерге құқық алады.

Әлеуметтік сақтандырудың тиімді жұмыс істеуі – әлеуметтік мемлекет қағидаттарының бір көрінісі. Осы мақалада Қазақстандағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы, оны жүзеге асыру тетіктері және жүйенің алдында тұрған негізгі құқықтық және ұйымдастырушылық мәселелер қарастырылады.

Қазақстандағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің негізі 2005 жылы «Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы» ҚР Заңының қабылдануымен қаланды. Осы заң аясында Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры құрылып, міндетті әлеуметтік төлемдерді жинау, сақтау және бөлумен айналысатын орталық орган ретінде жұмыс істей бастады.

Қазақстан Республикасында әлеуметтік сақтандыру жүйесінің құқықтық негізін бірнеше негізгі заңдар мен нормативтік-құқықтық актілер құрайды. Олардың қатарында:

1. ҚР Конституциясы (Әлеуметтік мемлекет қағидасы)

Әлеуметтік мемлекет қағидасы (1-бап, 1-тармақ): Қазақстан өзін әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады.

27-бап: Мемлекет ана мен баланы, отбасын қорғауға кепілдік береді.

28-бап: Әр азамат әлеуметтік қамсыздандыру құқығына ие, яғни еңбекке жарамсыздық, асыраушысынан айырылу, жұмыссыз қалу сияқты жағдайларда мемлекет тарапынан кепілдендірілген қолдауға ие болу құқығы бар [1].

2. «Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы» ҚР Заңы (2003 ж.)

Бұл заң – Қазақстандағы міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесінің негізін қалыптастырады. Онда:

Әлеуметтік аударымдарды төлеу тәртібі;

Жүйеге қатысушылар (жұмыс беруші, қызметкер, қор);

Әлеуметтік тәуекелдердің түрлері;

Төлем тағайындау және алу шарттары толық сипатталады [2].

3. ҚР Еңбек кодексі

Жұмыскерлер мен жұмыс берушілердің еңбек қатынастарындағы құқықтары мен міндеттерін реттейді;

Жұмыс берушінің әлеуметтік жарна төлеу міндеті қарастырылған [3].

4. «Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы» ҚР Заңы

Халықтың медициналық қызметтерге тең және әділетті қол жеткізуін құқықтық тұрғыда қамтамасыз етеді;

МӘМС жүйесіне қатысу тәртібі, жарналар, құқықтар мен міндеттер анықталады [4].

Қосымша нормативтік актілер мен қаулылар

ҚР Үкіметінің қаулылары мен Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің бұйрықтары;

Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорының жұмысын регламенттейтін ішкі нормативтер.

Халықаралық-құқықтық негіздер

Қазақстан Республикасы – Біріккен Ұлттар Ұйымының, Халықаралық еңбек ұйымының мүшесі ретінде бірнеше халықаралық келісімдер мен конвенцияларға қосылған. Солардың ішінде:

ХЕҰ-ның №102 «Әлеуметтік қамсыздандырудың ең төменгі нормалары туралы» Конвенциясы;

№121 – Өндірістік жазатайым оқиғалар және кәсіптік аурулар жағдайында өтемақы беру туралы;

№168 – Жұмыссыздық бойынша әлеуметтік қамтамасыз ету туралы Конвенциялар.

Бұл халықаралық стандарттар ұлттық заңнамада ескерілуі тиіс және әлеуметтік сақтандырудың құқықтық құрылымына әсер етеді.

ҚР-дағы әлеуметтік сақтандыру жүйесі үш негізгі компоненттен тұрады:

1. Міндетті әлеуметтік сақтандыру – жұмыс берушілер мен жұмыскерлер тарапынан қаржыландырылатын және әлеуметтік тәуекелдер туындаған жағдайда төлемдер жүргізуге бағытталған.

2. Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру (МӘМС) – халықтың медициналық қызметтерге қол жеткізуін қамтамасыз етеді.

3. Ерікті әлеуметтік сақтандыру – азаматтар өз еркімен қатыса алатын жүйе, көбіне жеке тұлғалар мен өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін арналған.

Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры (МӘСҚ) – әлеуметтік тәуекелдерге қарсы төлемдерді жүзеге асыратын негізгі орган болып табылады. Қор жұмыс берушілерден әлеуметтік аударымдарды жинақтап, белгіленген жағдайларда (уақытша еңбекке жарамсыздық, жүктілік, бала туу, жұмыссыздық т.б.) төлемдер жүргізеді.

Әлеуметтік сақтандыру жүйесі - халықтың әлеуметтік әл-ауқатын қамтамасыз етуге бағытталған маңызды мемлекеттік институт. Қазақстан Республикасында бұл жүйенің орталық элементтерінің бірі - Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры (МӘСҚ). Оның басты мақсаты - жұмыс істейтін азаматтарға еңбекке қабілеттілігінен айырылған, жұмыссыз қалған немесе асыраушысынан айырылған жағдайларда материалдық қолдау көрсету.

МӘСҚ келесі негізгі функцияларды атқарады:

- Міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесі бойынша әлеуметтік аударымдарды жинау;
- Қорда жиналған қаражаттарды басқару және инвестициялау;
- Қатысушыларға келесі әлеуметтік төлемдерді жүзеге асыру:
 - еңбекке қабілеттіліктен айырылған жағдайда;
 - асыраушысынан айырылған жағдайда;
 - жүктілік пен босану кезінде;
 - бала күтімі бойынша;
 - жұмыссыз қалған жағдайда.

МӘСҚ әлеуметтік әділеттілік пен тұрақтылықты қамтамасыз ететін маңызды институт ретінде:

- Азаматтардың уақытша немесе тұрақты кірісінен айырылған кезде өмір сүру деңгейін сақтауына мүмкіндік береді;

- Еңбек нарығындағы тұрақсыздық жағдайында қауіпсіздік торы қызметін атқарады;
- Демографиялық және экономикалық тепе-теңдікті сақтау шараларына ықпал етеді.

Соңғы жылдары МӘСҚ қызметін цифрландыру белсенді жүргізілуде. «eGov», «e-Salyk», «e-Nalyk» жүйелерімен интеграцияланған заманауи платформа әлеуметтік төлемдерге өтініш беру, мәртебе тексеру және басқа да қызметтерді онлайн түрде алу мүмкіндігін беріп отыр.

Цифрлық жаңғыру нәтижесінде:

- Қызмет көрсету уақыты қысқарды;
- Транспаренттілік артты;
- Коррупциялық тәуекелдер азайды.

МӘСҚ қызметінде шешімін табуды қажет ететін бірнеше өзекті мәселе бар:

- Кейбір сала қызметкерлерінің жүйеге қатысу белсенділігінің төмендігі;
- Еңбек қатынастарын формализациялау деңгейінің төмен болуы;
- Қор активтерін тиімді басқаруға байланысты сын-ескертпелер.

Дамудың келешек бағыттары:

- Тең қолжетімділік және әділдік принциптерін жетілдіру;
- Қор активтерін инвестициялаудың ашықтығын қамтамасыз ету;
- Сақтандыру жүйесін ерікті қатысу элементтерімен толықтыру.

Әлеуметтік сақтандыру қоры — әлеуметтік саясаттың маңызды тетігі. Оның тиімді қызметі азаматтардың әл-ауқатын арттырып қана қоймай, елдегі әлеуметтік тұрақтылықтың кепіліне айналады. Қордың ашықтығы, тиімділігі мен заманауи технологиялармен интеграциясы оны ХХІ ғасырдың талаптарына сай қалыптастырады. Болашақта әлеуметтік қауіптерге жауап бере алатын бейімделгіш әрі сенімді жүйе ретінде одан әрі дамуы қажет.

Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесі дамудың белгілі бір кезеңінен өтті. Қазіргі таңда жүйе бірқатар оң өзгерістерге қарамастан, оны реформалау және тиімділігін арттыру қажеттілігі сақталуда. Ең бастысы – халықтың барлық санаттарын қамтитын, әділ және қолжетімді әлеуметтік сақтандыру жүйесін қалыптастыру. Ол үшін заңнаманы жетілдірумен қатар, азаматтық қоғам мен мемлекеттің тиімді әріптестігі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Конституциясы 1995 жыл, 30 тамыз [Электронный ресурс] // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000>
2. «Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы» ҚР Заңы. 2019 жыл, 18 ақпан <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000071>
3. ҚР Еңбек кодексі 2015 жыл, 23 қараша <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000414>
«Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы» ҚР Заңы. 2015 жыл, 16 қараша <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000405>

УДК 342.9

О ВЛИЯНИИ НОРМАТИВНОЙ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН НА АДМИНИСТРАТИВНОЕ СУДОПРОИЗВОДСТВО

Егежанова Диана Рамзиевна

egezhanova_d@mail.ru

докторант I курса Alikhan Bokeikhan University, Семей, Казахстан

Научные руководители- к.ю.н, профессор

Сактаганова Индира Советовна,

PhD Нурекешов Талап Кайратович

В настоящее время защита прав и интересов граждан не представляется возможной без системы административного правосудия.

Доказано, что административный суд, принимая во внимание фактические обстоятельства дела, эффективный судебный орган, созданный для восстановления нарушенных прав граждан, для чего наделяется соответствующими полномочиями.

Методы защиты прав граждан и их объединений при помощи административных судов должны обеспечивать немедленное восстановление нарушенного права и быть адекватными существующим обстоятельствам. В тех спорах, в которых индивидуальное право человека конкурирует с публичными (публичной общественности) интересами, задачей суда является обеспечение необходимого баланса между публичными (публичной общественности) и частными интересами.

Эффективность административного судопроизводства в защите прав и интересов физических и юридических лиц достигается без повторного обращения в суд или каких-либо специальных административных процедур.

С этой целью административное судопроизводство должно соответствовать требованиям юридической процедуры, а именно: четкому законодательному регулированию; недопустимости нарушения прав, свобод и интересов сторон; четкой структурированности и регламентации.

Немалая заслуга в деле совершенствования административного судопроизводства принадлежит правотворческой и нормативной деятельности Верховного Суда Республики Казахстан.

Верховный Суд занимает главенствующее положение в судебной системе любого развитого демократического государства. Нормативная практика Верховного Суда также формирует утверждение конституционно-правовой доктрины в области защиты фундаментальных прав и свобод граждан, включая право на судебную защиту.